

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 24. november 2023
(OR. en)

15658/23

LIMITE

JAI 1517
COPEN 400
RELEX 1346
IPCR 62
COJUR 57

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Eelmise dok nr:	13632/23
Teema:	Õiguslikud meetmed ja võitlus karistamatuse vastu seoses Venemaa Ukraina-vastase agressiooni käigus toime pandud kuritegudega – Ülevaade olukorrast

Delegatsioonidele edastatakse lisas eespool nimetatud teemat käsitlev eesistujariigi märkus.

**Õiguslikud meetmed ja võitlus karistamatuse vastu seoses Venemaa Ukraina-vastase
agressiooni käigus toime pandud kuritegudega – ülevaade olukorrast**

Alates Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja algusest on nõukogule korrapäraselt esitatud ülevaade õiguslike meetmete ja karistamatuse vastase võitluse olukorrast. Eelmine ülevaade esitati justiits- ja siseküsimumuste nõukogu 20. oktoobri istungiks (dok 13632/23). Ülevaates rõhutati eelkõige Ukraina-vastaste agressioonikuritegude eest vastutusele võtmise rahvusvahelise keskuse (ICPA) tegevuse alustamist, raskeimate rahvusvaheliste kuritegude tõendite andmebaasi (CICED) väljatöötamist Eurojustis ning 11. septembril Riias toimunud ministrite konverentsi, 12. septembril samuti Riias toimunud kahjuregistris osaliste konverentsi ning õigusaktidega seotud arengut.

26.–27. oktoobril tuletas Euroopa Ülemkogu meelde, et Venemaa ja selle juhtkond tuleb Ukraina-vastase agressioonisõja pidamise ja muude rahvusvahelise õiguse kohaselt raskeimate kuritegude eest täielikult vastutusele võtta. Euroopa Ülemkogu kutsus üles jätkama jõupingutusi, muu hulgas tuumikrühmas, et luua selline kohus Ukraina-vastaste agressioonikuritegude eest vastutusele võtmiseks, millel oleks laiapõhjalisim rahvusvaheline toetus ja legitiimsus, ning töötada välja tulevane hüvitamismehhanism. Lisaks avaldas Euroopa Ülemkogu toetust Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tööle ja mõistis hukka Venemaa katsed õõnestada kohtu rahvusvahelisi volitusi ja toimimist.

Pidades silmas justiits- ja siseküsimumuste nõukogu 4. detsembri istungit, soovib eesistujariik juhtida delegatsioonide tähelepanu järgmistele aspektidele.

Jätakuvalt suureneb toetus ühisele uurimisrühmale, mis käsitleb Ukrainas toime pandud väidetavaid raskeimaid rahvusvahelisi kuritegusid, ja ICPA-le; nende mõlema loojaks ja toetajaks on Eurojust.

Europolist sai 5. oktoobril ühise uurimisrühma liige, et pakkuda ühise uurimisrühma liikmetele analüütilist ja kohtuekspertiisi alast tuge, eelkõige avalikest allikatest pärinevate luureandmete valdkonnas. See ühendus kujutab endast käegakatsutavat edu Eurojusti ja Europoli koordineeritud toetuse tagamisel nendele riiklikele ametiasutustele, kes uurivad Ukrainas toime pandud raskeimaid rahvusvahelisi kuritegusid. Kooskõlas määrusega 2022/838 teevad nimetatud kaks ametit koostööd, et määrata kindlaks edasised praktilised ja dünaamilised koostöömehhanismid.

Alates ICPA töölerakendamisest on Eurojust teinud ICPA liikmetega koostööd, et määrata kindlaks vastutusele võtmise strateegia, analüüsida olemasolevaid tõendeid ja võimalikke lünki. ICPA liikmed kohtuvad Eurojustis kord nädalas, et neid küsimusi arutada ja teha kindlaks täiendavad toetusevajadused, sealhulgas ekspertide võimalik tulevane panus.

Pärast vastastikuse mõistmise memorandumi allkirjastamist seitsme ühisesse uurimisrühma kuuluva riikliku ametiasutusega (Eesti, Leedu, Läti, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Ukraina) 3. märtsil 2023, teatas USA ametlikult, et annab ICPA-le 1 miljon USA dollarit. Seda rahalist toetust antakse liidu selle eelarvevahendi kaudu, kust pärines algne rahastus (välispoliitika vahendid). Tegemist on järgmise sammuga ICPA rahvusvahelistumise suunas. Samal ajal töötab Eurojust selle nimel, et võtta järk-järgult kasutusele CICED, millesse on seni panustanud 13 riiki, sealhulgas Ukraina ja USA. Eesistujariik Hispaania julgustab jätkuvalt kõiki liikmesriike CICEDi panustama.

Suutlikkuse ja eksperditeadmiste suurendamise meetmed on muutunud veelgi intensiivsemaks. Genotsiidivastane võrgustik avaldas 19. oktoobril dokumendi „The crime of aggression in the national law of EU Member States, Genocide Network Observer States and Ukraine“ (Agressioonikuritegu ELi liikmesriikide, genotsiidivastase võrgustiku vaatlejariikide ja Ukraina õigusaktides). Dokumendis antakse ülevaade agressioonikuritegude riiklikest määratlustest ELi liikmesriikides, genotsiidivastase võrgustiku vaatlejariikides ja Ukrainas, ning nendega seotud kohtualluvust käsitlevatest sätetest. See annab ICPA tööle kasuliku tausta, täiendades nende operatiivmeetmeid.

Eurojust ja Ukraina juhivad ühiselt dialoogirühma siseriiklike uurimiste alast töösuunda, mille eesmärk on edendada arusaamist riigi uurimistegevuse peamistest probleemidest ja leida ühiselt lahendused poliitilisel tasandil. Oma teisel, 26. oktoobril toimunud koosolekul arutasid töösuunas osalejad uurimiste puhul esinevaid tõenditega seotud probleeme, eelnevalt olid töösuunas osalevad riiklikud pädevad asutused esitanud oma seisukohad. Sellega seoses toodi esile menetluslikud probleemid, eelkõige tõendite lubatavus.

Mis puudutab kodanikuühiskonna organisatsioonide kogutavat ja säilitatavat rahvusvahelisi kuritegusid käsitlevat teavet, siis näib siiski, et seda on mitmel põhjusel raske siseriiklikes kohtutes lubatavaks pidada, muu hulgas asjaolu tõttu, et tõendite lubatavuse nõuded on liikmesriigiti erinevad.

Seda teemat arutasid Ukraina ja partnerriikide õigusasutuste ning 20 kodanikuühiskonna organisatsiooni esindajad Ukraina sõja teemalisel neljandal erakorralisel kohtumisel, mille korraldas 9. novembril genotsiidi, inimsusvastaste kuritegude ja sõjakuritegude uurimise ja nende eest vastutusele võtmise Euroopa võrgustik („genotsiidivastane võrgustik“). Kohtumisel keskenduti kodanikuühiskonna organisatsioonide rollile teabe kogumisel ja analüüsimisel, sealhulgas seoses agressioonikuritegude ja erasektori sõjaliste osalejate poolt toime pandud kuritegudega, ning nende koostööle riiklike õigusasutustega.

Agressioonikuritegude eest vastutusele võtmiseks erikohtu loomise jõupingutustega tegeleb nõukogus rahvusvahelise avaliku õiguse töörühm (COJUR), kes arutas küsimust 6. oktoobril. Rahvusvahelisel tasandil on arutelude foorumiks tuumikrühm, mis koosneb sarnaselt meelestatud riikidest. Tuumikrühma viimasel, 16. novembril Berliinis toimunud koosolekul osales 40 riiki. Tuumikrühma järgmine kohtumine toimub 2024. aasta jaanuaris.

Ukraina kahjude register on register, mis sisaldab nõudeid ja tõendeid kahju kohta, mille on põhjustanud Venemaa Föderatsiooni rahvusvaheliselt õigusvastased teod Ukrainas või Ukraina vastu. Osaliste konverentsi 3. kohtumine toimus 16. novembril Strasbourgis. Nõukogu valis registri juhatuse seitse liiget, võttis vastu 2024. aasta eelarve ja 2025. aasta esialgse eelarve ning leppis kokku teavitusstrateegias registri liikmeskonna laiendamiseks, kaasates kolmandaid riike. Juhatus on registri üks peamisi organeid ja ta on kriitilise tähtsusega registri põhitöö käivitamisel, nimelt registri tööd reguleerivate normide ja menetluste kohta ettepanekute tegemisel ning registrisse kantavate aktsepteeritavate nõuete lõplikul kindlaksmääramisel. Register keskendub esialgu ka oma digiplatvormi arendamisele. Eesmärk on alustada oma põhitegevust – nõuete registreerimist – 2024. aasta esimeses kvartalis.

Eesistujariik on pidanud esmatähtsaks saavutada edu õigusvaldkonnas menetluses oleva kahe õigusakti osas, mis on seotud ELi piiravate meetmete tõhususega.

Esimene õigusakt on piiravate meetmete rikkumist käsitleva direktiivi ettepanek, milles sätestatakse miinimumnormid kuritegude määratlemise ning karistuste liikide ja määrade kohta. Teine kolmepoolne kohtumine toimus 26. septembril. Mõlema kaasseadusandja eesmärk on jõuda kokkuleppele Hispaania eesistumise ajal. Kolmas ja võimalik, et viimane kolmepoolne kohtumine on kavandatud 30. novembriks.

Teine õigusakt on vara tagasivõitmist ja konfiskeerimist käsitleva direktiivi ettepanek, millega laiendatakse konfiskeerimisvõimalusi, sealhulgas nn seletamatu vara konfiskeerimiseks, ning tugevdatakse riiklike kriminaaltulu jälitamise talituste tegevust. Seda kohaldatakse muu hulgas süütegude suhtes, mis on hõlmatud piiravate meetmete rikkumist käsitleva direktiiviga. Mõlema kaasseadusandja eesmärk on jõuda kokkuleppele Hispaania eesistumise ajal. Pärast 3. oktoobril toimunud teist kolmepoolset kohtumist jätkus töö tehnilisel tasandil. Kolmas ja võimalik, et viimane kolmepoolne kohtumine on kavandatud 12. detsembriks.